

Cicero, *Yükümlülükler Üzerine*, çev. C. Cengiz Çevik (İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2013), 174 s.

AYSEL TAŞCI^a

Latince aslından çevrilmiş bu kitap, dört bölümden meydana gelmektedir; sunuş bölümü, 1. Kitap, 2.kitap ve 3. Kitap.

Cicero, hayatını Roma Devleti'nin sürekliliğı için adamıştır, yükümlülükler üzerine eserini de bu minvalde ele almıştır. O, yöneticilerin çıkarlarını önceleyip devlet toplum ve yasa karşısında yükümlülüklerini yerine getirmedikleri söylüyor ve bütün kötülüklerin de bu görevin yerine getirilmemesinden kaynaklandığını savunuyordu. Dolayısıyla ölmeden önce bu eseri bu yüzden kaleme almıştır. Bu eser oğluna yazdığı mektuplardan oluşmaktadır. Cicero, Roma geleneğinden beslenmesinin yanı sıra aynı zamanda Yunan felsefesinden de besleniyordu. Ona göre ahlaki doğrular yükümlülüklerin yerine getirilmesi sonucu meydana gelir ve yanlışlar kötülükler de bu yükümlülüklerin yerine sonucu ortaya çıkar. İşte bu eserini

^a Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, LEE, Felsefe ve Din Bilimleri Programı
aysel.tasci@hbv.edu.tr

ahlaken doğru olan ile yararlı olan bir şey çatışırsa ne olur felsefi problemini ele almak için kaleme almıştır. Şunu diyebiliriz ki Cicero geçmişten bu yana yaşadığı deneyimleri Yunan filozoflarının görüşleri ile harmanlayarak Roma Devleti'ni felsefi açıdan ele almıştır. Oğluna mektup şeklinde ele aldığı bu eserde aslında bütün Roma halkına yükümlülüklerin ne olduğunu anlatmak istemiştir.

Kitabın birinci bölümü olan 1.kitap kısmında Cicero, oğlu Marcus'a seslenerek anlatımına başlamakta. Önemi verdiği yükümlülük meselesini ele alarak devam ediyor, bütün filozofların bu konuyu mutlaka ele aldığı ve ele almaları gerektiği vurgusunu yapıyor. Öncelikle yükümlülüğün ne olduğunu ele almak gerektiğini vurguluyor. Adalet, devlet hukuku gibi çeşitli terimler ele alınarak bunlar üzerinden erdem ele alınarak yükümlülük mevzu-su detaylandırılıyor. Bunu ele alırken kendi yaşadığı toplumdan örnekler veriyor. Kişinin yaşadığı devlete karşı, topluma karşı ve kendine karşı yükümlülükleri üzerinde duruyor. Yükümlülükler üzerinde yapılan araştırmalarda, insan doğasının evcil ve vahşi hayvanlara ne kadar üstün geldiğini akılda tutmak gerektiğini belirtir. İnsanın diğer canlılara nazaran sahip olduğu hazlara karşı bir dizginlemede bulunabileceğini dile getirir. İnsanın hazlarla dolu bir hayat sürmesi yerine, sade, doğru, ölçülü ve makul bir yaşam sürmenin ne kadar doğru olduğunu vurguluyor. (s. 47)

Yükümlülük yolunda neyin doğru olduğunu araştırırken öncelikle kim olduğumuzu nasıl bir yaşam sürmek istediğimizi bilmemiz gerektiğini vurgular. Bundan sonraki bir paragrafta genellikle anne babamızın alışkanlığı ve adetine mecbur bırakıldığımız acı gerçeğini dile getiriyor. Cicero, her yaşta insana aynı yükümlülüğün verilmemesi gerektiğini söyler nitekim çok önemli bir noktaya işaret etmiştir. Bazı yükümlülükleri gençler için bazısının ise yaşlılar için olduğu ve bunların bilincinde olarak davranmak gerektiğini belirtir.

Birinci bölümün sonlarına doğru, yürüyüşten konuşmaya; hitabetten takınılması gereken tavra kadar hayatımızın her alanında yer edinen eylemlerimizi ele alarak nasıl olması gerektiğini dile getiriyor.

“Girişilen her eylemde üç hususa dikkat etmeliyiz: Birincisi, güdü akla boyun eğmelidir, başka hiçbir şey kişinin yükümlülüklerini bundan iyi koruyamaz. İkincisi, ulaşmak istediğimiz hedefin önemini aklımızda tutmalıyız, böylece gerekenden daha fazla ya da daha az dikkat ve çaba göstermemiş oluruz. Üçüncüsü ise özgür bir birey olarak görünüşümüzü ve saygınlığımızı etkileyebilecek her şeyi ölçülü tutmaya dikkat etmeliyiz. En iyi ölçü, evvelce incelediğimiz gibi, doğru olanı uygulamak ve onu asla aşmamaktır. En nihayetinde bu üç husustan en önemlisi güdünün akla boyun eğmesidir.” (s. 61)

Birinci kitapta yükümlülüklerin ahlaki doğruluktan ve erdem her türünden nasıl doğduğunu el aldıktan sonra ikinci kitaba geçer.

Cicero, gerçekte erdemün üç hususa dayandığını belirtir. Bunların ilki, her bir durumda neyin doğru ve sarıh, neyin uygun olduğunu, neyin hangi şeylerden doğacağını, her şeyin bir nedeni olduğunu kavramaktır. İkincisi, Yunanlıların *pathe* dediği ruhtaki huzursuz dalgalanmaların dizginlenmesinden ve yine Yunanlıların *hermai* dediği güdülerin akla boyun eğmesidir. Üçüncüsü ise, bir araya geldiğimiz insanlarla anlamlı ve bilgili bir şekilde, onların da çabasıyla doğanın gerektirdiği, ihtiyaçlarımızın giderilmesi ve fazlası ile doyurulmasıdır.

Cicero, bundan sonra özgürlüğe zarar veren, baskı ve korku ile güç gösterisinde bulunan devletlerden söz etmektedir. Bunların, bu tarz güçlerin hiçbir zaman uzun ömürlü olmayacağını belirtmektedir.

Bir insanın, gerçek şöhrete kavuşabilmesi için, ilk kitapta bahsettiği adalet yükümlülüklerini yerine getirmesi gerektiğini söyler.

Cicero, gençlerin şöhret kazanmasını sağlayan yükümlülüklerden bahsettikten sonra, cömertlik ve hayırseverliğe değinir.

İnsanın, bir devlet yükümlülüğü ve görevi üstlenirken yapması gereken en temel şeyin, en ufak açgözlülük şüphesi uyandırmamasıdır der. Yöneticiler ve kamu kurumlarını kontrol eden kişiler arasında, bir kötülüğün açgözlülüğünden daha kusurlu olma-

dığını dile getirir. Ölçülülük ve özdenetim, devleti yönetenlerin kitlelerin lütfuna mazhar olmasını sağlayan unsurlar olduğunu söyler. Buna göre devletin temel işlevi, herkesin özgür ve bireylerin mal varlığının güvence altında olmasını sağlamaktır.

3. kitabın başlarında Cicero, bu üç kitapta incelediği yükümlülüklerin, stoacıların müşterek iyi dediği ve genel olmakla birlikte geniş ölçüde ulaşılabilir nitelikler olduğunu dile getirir. Birçokları bu yükümlülüklerle, zihinsel becerisinden kaynaklanan, iyilik durumuyla ve öğrenme süreci ile ulaşabilir. Erdemli bir karaktere sahip olan herkes, bu yükümlülükler aracılığıyla hareket eder.

Bu kısımdan sonra Cicero, ahlaken doğru olan ile, yararlı olan şey arasındaki kıyastan bahseder. İnsanların bunlar arasında kıyas yapıp tereddüt etmesi, son derece yanlıştır.

Yararlı dediğimiz bir şey, ahlaken doğru olduğunu düşündüğümüz şeyle çelişiyorsa, ahlaken doğru olanı tercih ettiğimiz takdirde, yükümlülükten asla şaşmayız. Bunun da Stoacıların öğretisi ile büyük ölçüde uyumlu olacağını belirtir. Hem eski akademisyenlerin, hem de Peripatetiklerin ahlaken doğru olanı, yararlı olana tercih ettiklerini söyler. Bu konunun da, filozoflar arasında çok soylu bir şekilde ele alındığını ve onlara göre ahlaken doğru olan şeyin, zaten yararlı görüneceğini dile getirir.

Farklı ilişki ve durumlarda ahlaken iyi olanın, yararlı olana tercih edilmesi gerektiğini örneklerle ele alır. Kitabın sonuna kadar ahlaken iyi olanla, yararlı olan arasındaki ilişkiden söz edilir ve çatıştıkları durumlarda yapılması gerekenler örneklenir.

Kitabı sona erdirirken, Cicero oğluna şöyle seslenir:

“Oğlum Marcus, benim düşünceme göre, babandan bir hediye almış oluyorsun. Onu nasıl kabul edersen, öyle olacak. Bu üç kitabı, Cratipus'un ders kitapları arasında konuşmuş gibi kabul etmen gerekiyor. Bizzat Atina'ya gelmiş olsaydım, (şu an yarı yoldayım, ülkem beni apaçık bir dille geri çağırmasaydı şimdi orada olabilirdim). Belki de beni duyabiliyor olacaktın. Aynı şekilde, bu kitap ciltleri de sana sesimi taşıyor. Kendini onlara adaman için elinden geldiği kadar, istediğin kadar zaman yarat. Bu bilgi türünden keyif

duyduğunu göreceğ olursam, ümit ediyorum ki en kısa sürede seninle bir araya geleceğim. Oysa şimdi uzakta olduğun için seninle uzaktaki biri olarak konuşmak zorundayım. Sağlıcakla kal oğlum Cicero, emin olmalısın ki sen benim canımsın, ancak buradaki nasihate ilkeler hoşuna giderse, canımdan da değerli olacaksın.”

Kitapla ilgili şunları söyleyebilirim, çevirisi son derece başarılı ve anlaşılır. İçeriğe gelince, her ne kadar oğluna bir tavsiye ve nasihat hükmünde ele alınmış olsa da, bütün insanlık için gerekli unsurlar barındıran bir kitap olduğunu belirtmeliyim. Ahlaki açıdan yerine getirilmesi gereken yükümlülükleri, yer yer örnekler ve olaylarla pekiştirmesi de son derece etkili olmuş. Yalnız Roma devleti açısından değil, tüm devlet ve yöneticileri açısından önemli konular barındırdığı da muhakkak.

